

Zorgboerderijen:

onderdeel van de duurzame zorg van de toekomst?

Personeelsleden van zorgboerderij Het Paradijs in Barneveld.

Op streekmarkten en andere Slow Food-achtige evenementen kom je ze wel eens tegen: kraampjes waarin zorgboerderijen hun groenten en fruit, en soms ook vlees verkopen. Sympathiek, groen, kleinschalig en duurzaam, dat zijn woorden waaraan je bij zorgboerderijen denkt. Maar er zijn ook zorgen.

door **Phyllis den Brok**, convivium Kempen-Meijerij
foto's: **Inez Pleizier**, convivium IJsselvallei

Boerderijen zijn altijd al plekken geweest waar mensen met een beperking welkom waren en konden meehelpen. Zorgboerderijen hebben die traditie geprofessionaliseerd. Juist de laatste jaren is hun aantal sterk toegenomen. In een periode van tien jaar is het aantal zorgboerderijen verdrievoudigd. Er zijn er nu meer dan 1.100 die naar schatting 10.000 tot 15.000 cliënten hebben.

Die groei past in het streven naar zorg op maat, en een zo gewoon mogelijk leven voor iedereen. Bovendien bieden zorg-

boerderijen nieuwe kansen voor boeren. Het mes snijdt dus aan twee kanten. Toch zijn er zorgen: de hele zorgsector staat onder financiële druk, en zorgboerderijen maken nu eenmaal deel uit van die zorg.

Hoe werken zorgboerderijen, welke plaats heeft eten en drinken hierin en hoe vergaat het hen binnen alle ontwikkelingen in de zorgsector? Ik wilde er meer over weten en ging op bezoek bij twee zorgboerderijen: de Hemelrijksche Hoeve van Johan en Gerrie Martens in het Noord-Brabantse Biezenmortel en zorgboerderij Het Paradijs van IJsbrand en Caroline Snoei in Barneveld.

Hoe zou jullie je zorgboerderij omschrijven en wat is de visie van waaruit jullie werken?

Martens: 'De Hemelrijksche Hoeve is als zorgboerderij een gemeenschap waar natuur, sociaal en werk met elkaar samengaan. We kiezen voor een gecombineerde inkomstenbron uit biologische vleeskoeien, de zorg en natuurbeheer. Onze doelgroep zijn oudere mensen met dementie. Voor alle cliënten is er een zorgplan dat uit drie pijlers bestaat: sociaal, fysiek en geestelijk. Daarnaast stimuleren we ze ook om "te zorgen voor elkaar", elkaar te helpen waar mogelijk. Wat je ziet is dat doordat men de ruimte heeft, dit een positieve invloed heeft op het gedrag van onze cliënten. De mensen zijn rustiger en minder dwangmatig, en er zijn mogelijkheden voor diverse activiteiten.' Snoei: 'Het Paradijs is een zorgboerderij die zo is ingericht dat iedereen die hier komt op een volwaardige manier mee kan doen op het boerenbedrijf en in het arbeidsproces. Wij maken met onze cliënten producten die betaald worden door externe klanten, in ons winkeltje bijvoorbeeld. Voor ouderen met dementie draait het daarbij om zinvol bezig zijn en samen eten, waarbij we uitgaan van hun mogelijkheden. Voor jongeren betekent het dat we groeimogelijkheden bieden, om ze waar mogelijk voor te bereiden op de volwassenheid in een veilige omgeving. Er is bewust gekozen om aan verschillende doelgroepen onderdak te bieden, omdat deze elkaar in de praktijk versterken.'

Samen eten en drinken is voor jullie een belangrijk moment van de dag. Waarom?

Martens: 'In de huiskamers wordt met de bewoners gekookt. Tafeldekken en afwas-

sen zijn ook taken van onze gasten. Op tafel komen seizoensgroenten. Er wordt gegeten wat de pot schaft, meestal Nederlandse kost, en altijd vers met veel variatie. Als het kan, worden de groenten uit de eigen moestuin gegeten – de moestuin wordt overigens door de gasten zelf verzorgd.' Snoei: 'Ook bij ons is de maaltijd erg belangrijk. Bij de ouderen staat hierbij "samen zijn" centraal: samen de maaltijd bereiden, samen eten. In de warme maaltijden worden producten van de boerderij verwerkt: we hebben koeien, varkens en legkippen, en verbouwen ook groenten en fruit. De cliënten betalen voor de maaltijd. Een professionele kok is verantwoordelijk voor de bereiding.'

Waarom zouden zorgboerderijen moeten blijven bestaan? Wat onderscheidt ze ten opzichte van andere vormen van zorg?

Martens: 'Uit onderzoek blijkt dat door de dagopvang, zoals een zorgboerderij die biedt, mensen pas een halfjaar later worden opgenomen in een verpleeg- of verzorgingstehuis. Dat bespaart veel kosten. Onderzoek wijst ook uit dat oudere dementerenden op de zorgboerderij veel beter eten en drinken. Volgens de onderzoekster die dat vaststelde, is dat een belangrijke uitkomst, omdat veel dementerende ouderen te maken krijgen met uitdroging, ongewild gewichtsver-

Het Paradijs, Barneveld

Gecertificeerd biologisch gemengd boerenbedrijf met legkippen, varkens, koeien, groenteverbouw en fruit.

Eigenaar: IJsbrand Snoei (Universiteit Wageningen), Snoeij's vrouw Caroline heeft een zorgachtergrond. Beiden hebben veel ervaring met het werken met kinderen. Snoei is voorzitter van de Zorgcoöperatie Stichting Boer en Zorg in Gelderland, waarvan 130 zorgboeren lid van zijn.

Doelgroep: dementerende nog thuiswonende ouderen, kinderen met autisme en volwassenen met psychische en/of psychiatrische problemen (re-integratie).

Personeel: dertien fte's en circa zestig vrijwilligers

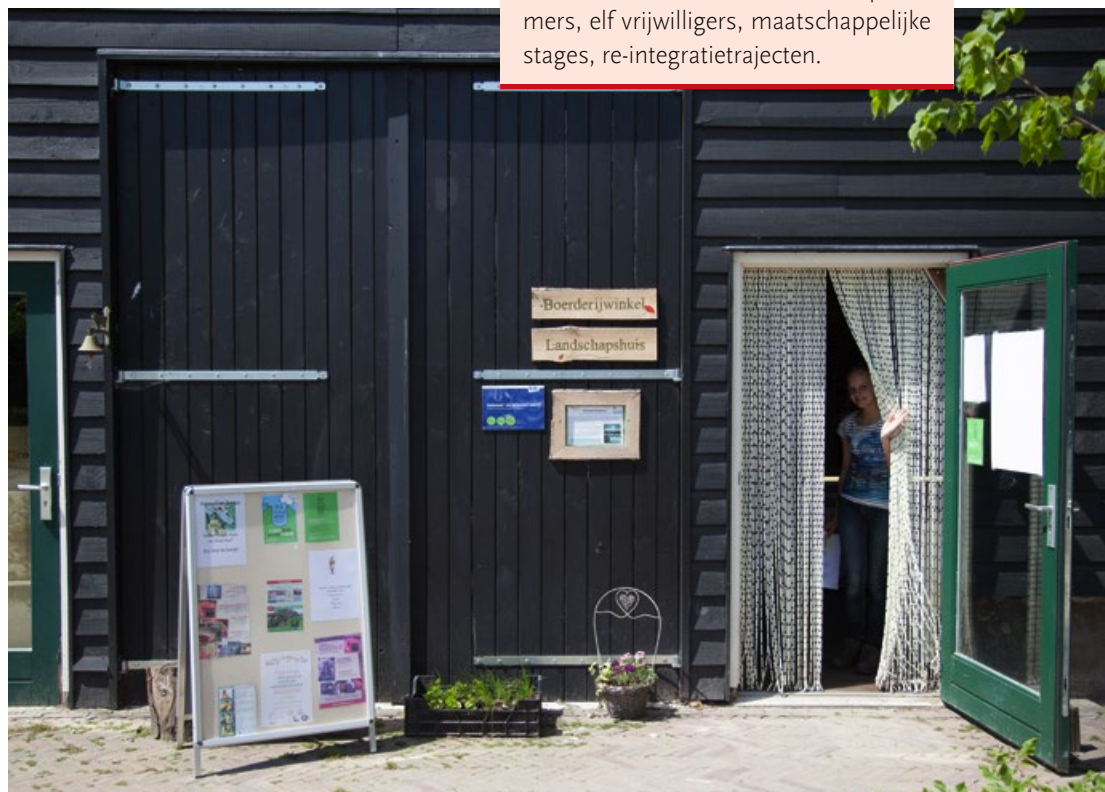
Hemelrijksche Hoeve, Biezenmortel

Zorgboerderij met vijftig koeien van het zeldzame Brandrode ras (biologisch gecertificeerd). De koeien grazen in natuurgebied; de mest wordt gebruikt voor het weiland.

Eigenaars: Gerrie (ziekenverzorgster) en Johan Martens (Universiteit Wageningen).

Doelgroep: thuiswonende dementerende oudere mensen uit de regio.

Personeel: twee fulltimers, acht parttimers, elf vrijwilligers, maatschappelijke stages, re-integratietrajecten.

Boerderijwinkel van Het Paradijs.

lies en ondervoeding. Het verblijf op de zorgboerderij zou bovendien een positief effect hebben op het cognitief functioneren, gedragsproblemen en het emotionele welbevinden van de ouderen.'

Snoeij: 'Wij laten als zorgboerderijen te weinig weten over onze meerwaarde. We weten wel hoeveel mensen hier komen, maar meten nauwelijks onze output. Hoeveel mensen zijn bijvoorbeeld doorgestroomd vanuit de zorgboerderij naar het reguliere arbeidsproces? We meten niet hoeveel jongeren – na eerst op deze zorgboerderij in een leersituatie te hebben gewerkt – een regulier (vakantie) baantje hebben gevonden, welke sociale interactie wij onze cliënten leren zodat ze naderhand beter kunnen functioneren in de bestaande maatschappij of wat de waarde van een zorgboerderij voor en van vrijwilligers is. Wat wij doen sluit in ieder geval wel aan bij het principe van "zelfredzaamheid/samen redzaamheid" zoals de overheid graag wil.'

Wat gaat er voor jullie veranderen door de komst van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (wmo), waarbij de gemeenten de ondersteuning van mensen met een beperking gaan uitvoeren?

Martens: 'Wij zijn als zorgboerderij een erkende zorginstelling. Zo onderhouden zelf de contacten met onze financiers en worden cliënten rechtstreeks bij ons geplaatst, zonder tussenkomst van een andere zorginstelling. Lastig wordt hoe we in de toekomst moeten omgaan met versnippering van de aanspreekpunten. Tot nu toe was dat alleen het zorgkantoor, binnenkort worden dat de individuele zorgverzekeraars, gemeenten et cetera.' Snoeij: 'Ik ben het eens met de decentralisatie van de financiering: gemeenten zitten veel dicht bij het vuur, en kunnen dus goed bekijken welke zorg voor wie noodzakelijk is en welke partijen in de regio dit kunnen leveren. Belangrijk daarbij is dat gemeenten transparant

handelen. Eerst analyseren wat goed is en moet blijven, en daarna benoemen wat beter kan. Gebruik daarbij bestaande infrastructuur en kennis. Wanneer je deze te snel saneert, kost het veel geld en energie daar een nieuwe infrastructuur voor in de plaats te zetten.

Hoe zien jullie de toekomst?

Snoeij: 'Een coöperatie als aanspreekpunt van de gemeenten, zoals wij die kennen, blijkt goed te werken, met als resultaat meer contracten, meer samenwerking en daardoor een volwaardige gesprekspartner voor gemeenten en zorgboerderijen. We krijgen dan ook steeds meer leden. Taken die de coöperatie daarbij heeft zijn belangenbehartiging, financieel loket, bemiddeling in financiering, ontwikkelen van innovaties en uitbetalen van geleverde zorg.' Martens: 'Er is nog steeds veel onduidelijk als het gaat om de wmo. De enige zekerheid is dat de gemeenten minder geld krijgen in de toekomst, zo'n 25 tot 40 procent. Dit zal onvermijdelijk leiden tot minder indicaties waarbij de financiële druk op de dagopvang bij de zorgboerderijen zal toenemen. De traditionele dagopvang loopt hard terug, omdat deze taak wordt afgestoten door de grote zorginstellingen. Mensen kiezen vaker voor innovatieve en kleinschalige zorg zoals zorgboerderijen. Daar zullen wij onze wijze van werken verder op aanpassen.'

Eierlikeur 'Paradijsroom' en kassencomplex van zorgboerderij Het Paradijs in Barneveld.